

การประเมินผลงานศิลปะปะเด็ก

อัศวิน ศิลปเมธากุล*

ภาพประกอบที่ 1 แสดงตัวอย่างภาพจิตรกรรมสีเทียนระดับประถมในหัวข้อ ปัตตานี : วัฒนธรรมที่หลากหลาย

ที่มา : ภาพถ่ายจากงานวันเด็กแห่งชาติสำนักวิทยบริการ วันเสาร์ที่ 13 มกราคม 2550

การประเมินผลงานศิลปะเด็ก เป็นการแสดงออกถึงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อได้เห็นผลงานศิลปะชิ้นใดชิ้นหนึ่ง แล้วแสดงความคิดเห็นออกมาโดยการพูดหรือการเขียนบรรยายให้ผู้อื่นได้ฟัง ได้เข้าใจ และรู้สึกต่อผลงานศิลปะชิ้นนั้น เช่นที่ผู้ประเมินผลงานเข้าใจและรู้สึก ผลงานศิลปะเด็กมีความจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินเพื่อการพัฒนา เพื่อให้การสร้างสรรค์งานศิลปะดีขึ้น การประเมินผลงานจึงเป็นวิธีหนึ่งในการช่วยปรับปรุงผลงานของเด็กให้มีคุณภาพ เพราะครู

* อาจารย์ แผนกวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้สอนศิลปะจะชี้ให้เห็นถึงข้อเด่นและข้อที่ยังบกพร่องของผลงาน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางที่เด็กจะใช้พัฒนางานของตนให้เจริญก้าวหน้า ถ้าเป็นการประเมินผลงานศิลปะเด็กครูผู้สอนศิลปะจะต้องมีจริยธรรมและมีความปรารถนาดีต่อเด็กอย่างมาก แต่ถ้าเป็นการประเมินผลงานศิลปะในผลงานของศิลปินก็จำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ที่สังเคราะห์ แสดงออกให้เห็นอย่างมีระบบ ไม่ยึดความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ และต้องไม่รีบด่วนตัดสินคุณค่าของผลงานศิลปะอย่างทันทีทันใด เพราะอาจเกิดความผิดพลาดได้

ความหมาย และจุดประสงค์ในการประเมินผลงานศิลปะเด็ก

การประเมินผลงานศิลปะเด็ก หมายถึงการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะอย่างมีระบบ วิธีการ ซึ่งได้แก่ การสำรวจ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ออกมาเป็นความคิดเห็นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ และการประเมินคุณค่าศิลปะที่น่าเชื่อถือ เพื่อป้องกันมิให้การประเมินผลงานศิลปะเด็กเป็นไปในลักษณะเลื่อนลอย ไร้จุดหมายหรือเป็นไปตามอำเภอใจของผู้ประเมินผลงาน ก่อนการประเมินผลงานผู้ประเมินผลงานควรกำหนดจุดประสงค์เอาไว้ล่วงหน้าให้ชัดเจนว่า การประเมินผลงานนั้น ๆ กระทำไปเพื่อสิ่งใด โดยแยกจุดประสงค์เป็น 2 ประการคือ (เลิศ อานันท์นะ, 2518 : 55)

1. การประเมินผลงานเพื่อการประกวดหรือแข่งขัน การประเมินผลงานศิลปะเด็กในลักษณะนี้มีความจำเป็นจะต้องพิจารณาโดยเน้นความสำเร็จของ "ผลงาน" (Product) ตลอดจนวิธีการแสดงออกทางศิลปะ ความประสานกลมกลืนระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาการจัดองค์ประกอบศิลป์ ฯลฯ ในผลงานนั้น อาทิ

- ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีลักษณะของความเป็นต้นแบบ
- ทักษะทางศิลปะ ความเชี่ยวชาญและความประณีตในการทำงาน
- องค์ประกอบศิลป์และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เส้น สีแสง เงา
- การแสดงออกได้อารมณ์ความรู้สึกตามวัย
- การใช้วัสดุและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับคุณสมบัติเฉพาะตัวของวัสดุ
- รูปแบบและการสื่อความหมายที่เห็นเด่นชัด มีการเน้นส่วนสำคัญ

2. การประเมินผลงานเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ การประเมินผลงานศิลปะเด็กในลักษณะนี้ควรเน้นที่ตัวเด็กผู้เป็นเจ้าของผลงานมากกว่าผลงานสำเร็จรูป (แม้ว่าผลงานนั้นจะมีลักษณะดีเด่นหรือด้อยเพียงใดก็ตาม) ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะ และลักษณะนิสัยที่ดีให้ติดตัวต่อไป แนวทางการประเมินผลงานควรเน้นถึงคุณสมบัติ ดังนี้

- การรู้คุณค่าศิลปะ ให้รู้ว่าศิลปะที่คุณค่าต่อมนุษย์อย่างไร
- ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเป็นตัวของตัวเองไม่ลอกเลียนคนอื่น
- ความรับผิดชอบและพื้นฐานนิสัยที่ดี รู้จักหน้าที่ของตน
- ความสามารถในการประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันแก่ตนเองและสังคม

ตัวอย่างแบบแสดงรายการประเมินผลงานผลงานศิลปะเด็ก

รายการที่ต้อง ประเมินผลงาน	คุณภาพของงาน					ความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะ	หมายเหตุ
	(5) ดีมาก	(4) ดี	(3) ปานกลาง	(2) พอใช้	(1) ปรับปรุง			
1. ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์								
2. ทักษะทางศิลปะ								
3. การจัดองค์ประกอบ								
4. การแสดงออก								
5. การใช้วัสดุและ การแก้ปัญหา								
6. ลักษณะรูปแบบ และเนื้อหา								
7. การสื่อความ หมายที่เห็นเด่นชัด								
8. การรู้คุณค่า								
9. ความรับผิดชอบ								
10. การประยุกต์ เพื่อนำไปใช้ให้เป็น ประโยชน์								

ตารางประกอบที่ 1 ตัวอย่างแสดงรายการประเมินผลงานศิลปะเด็ก
ที่มา : อัศวิน ศิลปะเมธากุล, 2549 : 311

แนวทางการประเมินผลงานงานศิลปะเด็ก

การประเมินผลงานที่ดีจำเป็นจะต้องศึกษาหาข้อมูล และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้ประเมินผลงานศิลปะเด็กควรจะถามตัวเองอยู่เสมอว่าจะประเมินผลงานเพื่ออะไร ดังนั้น (เลิศ อานันท์, 2518 : 68) ได้นำเสนอแนวทางการประเมินผลงานงานศิลปะเด็กไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้กำลังใจแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
2. เสนอแนวคิดใหม่ ๆ ให้เด็กรู้จักสำรวจและปรับปรุงข้อบกพร่องให้ดีขึ้น
3. ชี้แนะคุณสมบัติดีเด่นบางประการที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเด็กให้ปรากฏ
4. สนับสนุนให้เด็กรู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อน
5. ยกย่องชมเชยในความสามารถของเด็กที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะชิ้นด้วยตนเอง แม้ว่าการแสดงออกในงานศิลปะนั้น ๆ จะประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อยก็ตาม
6. ควรละเว้นประเมินผลงานในด้านส่วนตัว หรือขยายความผิดพลาดของเด็กให้ดูเป็นเรื่องใหญ่โตเกินจริงจนเด็กกลัว
7. ไม่ว่าจะประเมินผลงานงานศิลปะเด็กใด ๆ ก็ตาม ควรประเมินผลงานในแนวทางสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับ ที่สำคัญ คือ ควรหลีกเลี่ยงการประเมินผลงานในลักษณะตำหนิติเตียน สบประมาท และการย้ำเน้นแต่เฉพาะข้อผิดพลาด

ภาพประกอบที่ 2 แสดงตัวอย่างเด็กนักเรียนระดับประถมกำลังวาดภาพในหัวข้อ ปัตตานี : วัฒนธรรมที่หลากหลาย

ที่มา : ภาพถ่ายจากงานวันเด็กแห่งชาติสำนักวิทยบริการ 13 มกราคม 2550

คุณสมบัติของผู้ประเมินผลงานศิลปะเด็ก

การประเมินผลงานศิลปะเป็นสิ่งที่ยากยิ่งไม่ได้ซึ่งเป็นเรื่องของความชอบหรือไม่ชอบของผู้ดู การประเมินผลงานศิลปะว่าดีสวย ต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนหลายคน แต่สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งผู้ดูจะประเมินผลงานศิลปะได้ จะต้องมีการสนทนาพูดคุยกัน เช่น เข้าใจหลักการจัดองค์ประกอบ เข้าใจความงามคืออะไร เป็นต้น การสอนศิลปะชั้นประถม จึงจำเป็นที่ครูผู้สอนศิลปะผู้สอนจะต้องให้ความรู้ในเรื่องของการดูและสามารถประเมินผลงานศิลปะอย่างมีหลักเกณฑ์ได้ด้วย

การประเมินผลงาน หมายถึง (อารี สุทธิพันธ์ 2535: 103) การแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามความรู้ความเข้าใจ จากประสบการณ์ของผู้ประเมินผลงานประกอบกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ปรับปรุงผลงานนั้น ๆ ในทางดีหรือหนักไปทางบวก

โดยทั่วไปการประเมินผลงานศิลปะ ย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพของแต่ละคน ที่พึงกระทำได้ภายในขอบเขตที่เหมาะสม แต่การประเมินผลงานศิลปะเด็ก เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งต้องอาศัยความรู้รอบรู้ และมีข้อแตกต่างพิเศษไปจากการประเมินผลงานศิลปะทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประเมินผลงานศิลปะเด็กในเชิงวิชาการ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็ก

1. ต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษา ลักษณะเฉพาะของศิลปะเด็ก ขั้นตอนพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่าง ๆ เข้าใจในหลักปรัชญาของศิลปะศึกษา ถ้าผู้ประเมินผลงานคนใดขาดคุณสมบัติในข้อนี้ จะทำให้การประเมินผลงานผิดพลาดจากเป้าหมายของคำว่า การประเมินผลงานศิลปะเด็ก

2. มีความรักต่อเด็ก มีความพึงพอใจในผลงานอันเกิดจากการแสดงออกที่บริสุทธิ์ของเด็กมีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจในการประเมินผลงานไม่อคติต่อผลงานของเด็ก พร้อมทั้งจะปกป้องผลประโยชน์ให้แก่เด็กทุกคน

3. ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับในคุณค่าของความคิดของเด็กที่ถ่ายทอดไว้ในผลงาน ไม่ตั้งตนเอาแต่ความคิดเห็นของตน และต้องมีความเป็นกลางในการวิจารณ์

4. ใช้วาจาหรือท่าทางการประเมินผลงานที่เป็นมิตร โดยการวางจุดหมายปลายทางของการประเมินผลงานไว้ที่ความเจริญก้าวหน้าทางการแสดงออกด้านศิลปะของเด็กทุกคน

5. ควรมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานศิลปะมาบ้าง เพราะการมีความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดความคิด วิธีการทำงานตามขั้นตอน ปัญหาและการแก้ไขจะช่วยให้ผู้ประเมินผลงานวิเคราะห์งานได้ ประเมินผลงานงานได้ถูกต้องและแนะแนวได้

6. ถ้าเป็นผู้ประเมินผลงานในระดับมัธยมศึกษา ควรมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะและปรัชญาของศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ สามารถให้คำอธิบายถึงงานศิลปะในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาและแนวทางของการคลี่คลายพัฒนา ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เด็กได้เห็นถึงเหตุและผลที่ทำให้งานศิลปะต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ทำให้เด็กเข้าใจในผลงานศิลปะได้แจ่มชัดขึ้น

7. ควรส่งเสริมและให้กำลังใจเด็กทุก ๆ คน และควรเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ให้เด็กรู้จักสำรวจ และปรับปรุง ข้อบกพร่องให้ดีขึ้น ควรยกย่องชมเชยผลงานที่เด็กทำขึ้นเองและไม่ควรตำหนิงาน ส่วน เล็ก ๆ น้อย ๆ ควรชี้แนะคุณสมบัติที่เด่นบางประการ ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเด็กให้ปรากฏควรเปิดโอกาสให้ เด็กรู้จักสร้างสรรค์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ

ผลงานศิลปะของเด็กย่อมแตกต่างไปจากงานศิลปะของผู้ใหญ่ทุก ๆ ด้าน การประเมินผลงาน งานศิลปะเด็กโดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินผลงาน และคุณสมบัติของนักประเมินผลงานเช่นเดียวกับงาน ศิลปะของผู้ใหญ่ ถือได้ว่าเป็นความผิดพลาด เพราะเด็กย่อมเป็นเด็กเสมอมิใช่เป็นผู้ใหญ่ย่อส่วน

ภาพประกอบที่ 3 แสดงตัวอย่างภาพวาดจิตรกรรมสีเทียนน้ำมันของ ด.ญ อภิญญา หทัยรงค์ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านปากน้ำ จังหวัดปัตตานี เป็นผลงานศิลปะเด็กที่ได้รับ การประเมินชนะการประกวดวาดภาพในระดับยอดเยี่ยม ชั้นประถมปีที่ 5 ในหัวข้อ ปัตตานี : วัฒนธรรมที่หลากหลาย
ที่มา : ภาพถ่ายจากการประกวดวาดภาพในงานวันเด็กแห่งชาติสำนักงานวิทยบริการ 13 มกราคม 2550

บทสรุป

การประเมินผลงานยังเป็นความจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนศิลปะศึกษา เพราะจะเป็นการช่วยเหลือเด็กให้มองเห็นข้อบกพร่องของตน ที่ควรแก้ไขปรับปรุง ได้เรียนรู้ถึงแนวคิด และวิธีการใหม่ ๆ ฝึกให้มีความสังเกต แสดงความคิดเห็นได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สามารถแก้ปัญหาได้ดีด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ดีกว่า มีความยุติธรรมเสมอภาค เปิดเผยและซื่อสัตย์ หลีกเลี่ยงการกล่าวติเตียนโดยตรง คำประเมินผลงานที่ไม่ควรใช้อย่างยิ่งคือ "ไม่เห็นเหมือนเลย" เพราะเด็กไม่มีความสามารถในการเขียนภาพได้เหมือน ซึ่งผิดธรรมชาติของการแสดงออกตามวัยของเด็ก ดังนั้นคำประเมินผลงานที่พยายามเอาความเหมือนจริงมาเป็นเกณฑ์จะทำให้เด็กเกิดความท้อแท้ใจมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความคาดหวังของผู้ใหญ่อยากเห็นภาพของเด็กเหมือนของจริง เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงมากที่สุด และสิ่งที่สำคัญของการประเมินผลงานศิลปะเด็กคือ การกำหนดจุดประสงค์การประเมินผลอย่างชัดเจน แล้วจึงพิจารณาเลือกวิธีการและเครื่องมือประเมินผลที่เหมาะสม โดยเน้นประเมินผลพัฒนาการความเจริญงอกงามของนักเรียนในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านการรับรู้ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านร่างกาย ด้านสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ศิลป์ พีระศรี. 2515. ศิลปสงเคราะห์ กรุงเทพฯ : ศูนย์การทหารราบ.
 เลิศ อานันท์ชนะ. 2518. ศิลปะกับเด็ก กรุงเทพฯ : กราฟิคอร์ต.
 วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทร์อำ. ศิลปะประถมศึกษา กรุงเทพฯ : สารศึกษาศึกษาการพิมพ์.
 อัศวิน ศิลปเมธากุล. 2549. เอกสารประกอบคำสอนศิลปะศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา.
 ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
 อารี สุทธิพันธ์ และคณะ. 2515. ศิลปะศึกษา กรุงเทพฯ : สารศึกษาศึกษาการพิมพ์.